

Què funciona
contra la pobresa?
Àmbit Pobresa infantil

Informe 1

Què funciona per reduir la pobresa infantil durant les primeres etapes de la vida?

Polítiques contra la pobresa infantil en l'etapa 0-3

Lídia Farré (UB i IAE-CSIC)

ivàlua ✓

Institut Català d'Avaluació
de Polítiques Públiques

unicef

per a cada infància

Generalitat
de Catalunya
Departament
d'Economia
i Hisenda

Què funciona per reduir la pobresa infantil durant les primeres etapes de la vida?

Polítiques contra la pobresa infantil en l'etapa 0-3

Informe Definitiu:
Octubre 2022

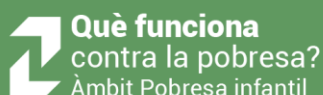
Àmbit temàtic:
Pobresa en les primeres etapes de la vida

Projecte impulsat per:
Ivàlua, Departament d'Economia i Hisenda i UNICEF Comitè Catalunya

Síntesi realitzada per:
Lídia Farré - Universitat de Barcelona i Institut d'Anàlisi Econòmica (IAE-CSIC)

Coordinació
Ivàlua

Les idees exposades per l'autor no han de coincidir necessàriament amb les de les entitats impulsores del projecte

Projecte de recopilació, anàlisi i transferència d'evidència per a millorar les polítiques públiques destinades a mitigar la pobresa infantil

Un projecte de:

Índex

1. Introducció	1
2. Motivació	1
3. Descripció dels programes d'interès per la revisió.....	3
4. Preguntes que respon la revisió d'evidència	5
5. Revisió de la literatura	5
6. Resum	26
7. Debat i implicacions pràctiques	27
8. Referències	30

1. Introducció

La lluita contra la pobresa infantil ha de ser una prioritat en l'agenda política de tots els governs. Experimentar pobresa quan s'és nen/a té, sens dubte, un cost individual en termes de desenvolupament cognitiu i no cognitiu, així com en el benestar i altres indicadors relacionats amb la salut (vegeu Almond et al. 2018 i Currie i Almond 2011 per a una enquesta d'estudis relacionats). A més, la pobresa infantil suposa una gran càrrega pel conjunt de la societat en termes de menor acumulació de capital humà, menys productivitat, més delinqüència i major despesa sanitària (vegeu Holzer et al. 2008 per a una estimació del cost de la pobresa infantil als Estats Units). Per tant, l'elevada i creixent taxa de pobresa infantil durant les darreres dècades a Catalunya insten a l'aplicació de polítiques públiques per alleujar les adversitats durant els primers anys de vida.

Aquest document presenta un resum de l'evidència científica més recent sobre les polítiques públiques que poden contribuir a alleujar la pobresa infantil primerenca. La pobresa infantil és un fenomen multidimensional que cal abordar des de diverses perspectives. Aquest document se centra en el disseny d'intervencions per mitigar la pobresa econòmica entre les llars amb infants petits. S'interessa per aquelles intervencions que són particularment rellevants a les primeres etapes de la vida (és a dir, des del naixement fins als 3 anys), ja que s'ha demostrat que aquestes intervencions són les més rendibles (Heckman 2015). La revisió de l'evidència inclou en intervencions o experiències de països que són, en gran mesura, comparables a la situació econòmica, social i legal de Catalunya. Això no obstant, és important tenir en compte la idiosincràsia de cada context a l'hora d'extrapolar els resultats.

2. Motivació

El 2021 un 30% dels infants de Catalunya menors de 16 anys, és a dir, tres de cada deu infants, vivien en risc de pobresa (Idescat 2021)¹. A més, presenta una tendència creixent, ja que ha augmentat uns 7 punts percentuals a la darrera dècada. La pandèmia de la covid-19 difícilment ha contribuït a alleujar aquesta situació.

La infància és un període clau a la vida d'una persona. S'ha demostrat que la pobresa infantil té efectes adversos molt importants en el desenvolupament dels infants. Alguns exemples són els pitjors resultats educatius i cognitius,

¹El risc de pobresa es defineix com el percentatge de persones que viuen a llars amb un nivell d'ingressos inferior al llindar de pobresa, definit al 60% de la mitjana d'ingressos.

els problemes de conducta social i emocional, la manca de recursos econòmics a l'edat adulta i una pitjor salut. La pobresa es transmet de pares/mares a fills/es – el que es coneix com a transmissió intergeneracional de la pobresa. A més a més, la pobresa infantil imposa un cost important pel conjunt de la societat en termes de creixement econòmic i d'altres mesures de cohesió social.

Diversos estudis han demostrat que els infants de famílies amb ingressos baixos tenen pitjors resultats cognitius, no cognitius i de salut (després de tenir en compte l'efecte d'altres característiques parentals com l'educació, la capacitat o les xarxes socials que també es correlacionen amb els ingressos familiars) (Cooper i Stewart 2013 i 2017). Aquesta evidència posa de manifest la importància de la pobresa econòmica sobre les trajectòries vitals dels infants. Per tant, a partir de l'evidència existent, cal avançar cap al disseny i la implementació de polítiques públiques dirigides a alleujar la situació econòmica de les llars més vulnerables. D'aquesta manera, s'afavoreix l'equitat econòmica i social entre els infants en la seva transició cap al món adult.

Aquest article revisa l'extensa literatura que analitza l'impacte de diferents polítiques públiques destinades a reduir la pobresa infantil i modificar les trajectòries vitals dels infants més desafavorits. La revisió se centra en tres grans conjunts de polítiques públiques. En primer lloc, les polítiques laborals i els seus efectes sobre les oportunitats laborals dels pares i mares. Tot seguit, els programes que actuen sobre la renda de les famílies mitjançant impostos o transferències. Finalment, la provisió pública d'educació infantil. La selecció d'estudis es restringeix a aquells amb evidència per països industrialitzats i desenvolupats, i als estudis que utilitzen metodologies rigoroses per quantificar els efectes de les diferents polítiques.

Aquesta revisió de la literatura se centra principalment en polítiques destinades a alleujar la situació econòmica dels infants a una edat primerenca (és a dir, de 0 a 3 anys). Diversos estudis demostren que les intervencions primerenques donen millors resultats. En paraules de James Heckman (2015):

"Realitzar inversions encertades en programes destinats a infants desafavorits entre el naixement i fins als cinc anys produeix beneficis molt superiors als costos. Aquestes intervencions tenen com a resultat millores importants en termes d'educació, salut, i també tenen un benefici social i econòmic agregat important, ja que per exemple redueixen el cost futur en presons o educació especial. Aquest tipus d'inversions primerenques promouen el creixement i les oportunitats econòmiques".

Així, en aquesta revisió de la literatura es posa l'èmfasi en la importància de l'educació infantil universal d'alta qualitat de 0 a 3 anys per millorar el desenvolupament cognitiu i no cognitiu dels infants desafavorits. També es destacarà la importància dels programes de transferències de renda a famílies amb infants i de les polítiques laborals, com ara la prestació per paternitat/maternitat o la flexibilització del les condicions laborals (flexibilitat horària o facilitat per poder portar un infant al metge), per facilitar la conciliació entre la vida personal i professional en presència de infants petits.

3. Descripció dels programes d'interès per la revisió

Aquesta revisió bibliogràfica se centra en tres tipus diferents de polítiques públiques que poden contribuir a alleujar les condicions de vida dels més desafavorits i fomentar el desenvolupament dels infants en situació de pobresa. La majoria de polítiques afecten les etapes més primerenques de la vida de l'individu (és a dir, de 0 a 3 anys), com les polítiques de prestacions per paternitat/maternitat, les jornades laborals flexibles, els programes de transferència de renda o la gratuïtat de l'educació infantil.

Polítiques laborals

El primer conjunt de polítiques té a veure amb les intervencions que milloren l'ocupabilitat dels pares amb fills/es petits/es. De tots els factors que determinen la pobresa infantil, la situació laboral dels pares i les mares és dels més importants. La participació laboral dels pares/mares al mercat laboral contribueix al benestar dels infants, no només perquè millora la situació econòmica de la família, sinó també perquè pot ajudar a establir rutines que proporcionen estabilitat a la vida dels mateixos.

Un mercat laboral que funcioni bé hauria de reduir el risc de pobresa. S'han posat en marxa diversos programes per augmentar l'ocupabilitat d'aquells col·lectius que tradicionalment són expulsats del mercat laboral. Aquesta revisió, es centrarà en les **polítiques actives del mercat laboral** que inclouen un conjunt d'intervencions que ajuden les persones en situació de desocupació a buscar feina i els hi proporcionen formació per augmentar el seu nivell de competències i coneixements professionals. L'existència d'un **salari mínim** és una altra mesura per reduir la desigualtat en ingressos laborals. A continuació, s'exploraran els pros i contres d'aquesta política. **Les prestacions per naixement d'un fill/a** són un instrument molt útil per mantenir la vinculació al mercat laboral de les dones després de donar a llum i poden fomentar l'ocupabilitat de les mares amb fills/es petits/es (és a dir, de 0 a 3 anys). Recentment, les prestacions per paternitat s'han introduït a molts països amb l'objectiu de fomentar la participació dels homes en la

cura dels infants i promoure la igualtat de gènere. Aquest document també revisarà l'evidència sobre les conseqüències d'aquests drets al voltant de la paternitat i la maternitat. Per acabar, l'esclat de la pandèmia de la covid-19 ha afectat l'organització del treball. Un percentatge més alt de persones treballadores ho fa ara alguns dies des de casa. A més, els horaris de treball han esdevingut més flexibles per facilitar la conciliació entre les responsabilitats personals i familiars. També es revisarà l'evidència existent sobre la importància de la **flexibilitat d'espai i temps** per al desenvolupament professional de les persones treballadores amb fills/es petits/es.

Programes de transferències de renda

Tot i que l'evidència suggereix que les polítiques laborals que s'han esmentat en l'apartat anterior són eficaces per augmentar l'ocupabilitat, aquestes mesures poden trigar un temps en tenir efectes reals sobre la situació laboral dels treballadors/des i, per tant, sobre els seus ingressos. Existeixen polítiques alternatives per complementar o suplir els ingressos laborals a curt termini. S'ha comprovat que els programes que augmenten els recursos econòmics de les famílies quan els infants són petits tenen efectes més endavant sobre el seu desenvolupament, la salut i educació. La més popular d'aquestes polítiques són les deduccions fiscals als progenitors amb rendes baixes que treballen - *Earned Income Tax Credit (EITC)*, una política molt important als Estats Units d'Amèrica. Recentment, també hi ha un ampli suport cap als programes de transferència d'ingressos universals com a mitjà per reduir les desigualtats econòmiques de les famílies amb fills/es. Aquestes transferències permeten superar les barreres administratives a les que estan subjectes altres subvencions més focalitzades en col·lectius socials concrets.

Educació infantil gratuïta

Les ajudes no-monetàries també són polítiques molt importants per lluitar contra la pobresa infantil. Entre elles, l'alternativa més contrastada és la **provisió pública d'educació infantil entre els 0 i 3 anys**. Hi ha una àmplia literatura que recolza la introducció i la universalització de l'educació infantil gratuïta o subvencionada. Aquesta política no només pot afavorir el desenvolupament dels infants, sinó que també pot tenir efectes positius sobre l'ocupació dels progenitors. Un element clau per determinar el signe de l'efecte d'aquesta política és la qualitat de l'educació. Si aquesta educació gratuïta substitueix formes alternatives de tenir cura dels infants de més qualitat, llavors l'educació pública o subvencionada podria afectar negativament el desenvolupament d'aquests infants (sobretot els d'aquelles famílies socialment més ben posicionades).

Finalment, cal destacar que una societat que inverteix i promou un **sistema educatiu i sanitari** d'alta qualitat i universal té més probabilitats de

presentar taxes menors de pobresa (i de pobresa infantil). Els serveis essencials finançats amb fons públics són crucials per promoure la mobilitat intergeneracional i proporcionar igualtat d'oportunitats a tots els ciutadans.

4. Preguntes que respon la revisió d'evidència

La revisió de la literatura està motivada per la necessitat de comprendre l'efecte de diferents polítiques públiques sobre les trajectòries vitals dels infants, amb una especial atenció a aquells perfils més vulnerables. Amb aquest objectiu, s'han seleccionat polítiques adreçades a aquest grup o que investiguen la presència d'efectes heterogenis de les polítiques universals. En resumir la bibliografia, s'intenten respondre les preguntes següents:

1. Quins són els efectes de les diferents polítiques sobre el desenvolupament dels infants (per exemple, habilitats cognitives i no cognitives, benestar, salut), amb èmfasi en el grup d'infants de 0 a 3 anys?
2. Responen els infants de manera diferent a la mateixa política (és a dir, hi ha heterogeneïtat en l'efecte d'una mateixa política sobre infants amb característiques diferents)? Quins grups de la població tenen més probabilitats de beneficiar-se d'una política determinada?
3. Quins són els elements clau en el disseny de les polítiques que contribueixen a reduir la pobresa infantil primerenca?
4. Hi ha efectes indirectes o inesperats associats als programes de reducció de la pobresa infantil primerenca?

5. Revisió de la literatura

En aquesta secció es sintetitza la literatura existent sobre l'avaluació de les polítiques enfocades a reduir o erradicar la pobresa infantil primerenca (és a dir, de 0 a 3 anys). La revisió es basa en estudis de països desenvolupats, principalment els Estats Units d'Amèrica, Europa Occidental i els països escandinaus. Es seleccionen els estudis que fan servir tècniques estadístiques rigoroses per mesurar els efectes dels programes. En conseqüència, es centra principalment en els estudis que aprofiten la introducció o els canvis de polítiques en què es pot identificar fàcilment un grup de tractament i un altre de control (és a dir, experiments socials) i les metodologies d'avaluació d'impacte per obtenir estimacions causals (per

exemple, diferència en diferències, regressió discontinua o variables instrumentals).

Per a la majoria dels infants, els pares i les mares són les persones més importants a les seves vides, i és la situació econòmica d'aquests la que determina si els infants són pobres o no. Actualment s'ha demostrat abastament que els ingressos econòmics són determinants per a les trajectòries vitals dels infants, sobretot pels provinents de contextos econòmicament desfavorits (Dahl i Lochner 2012). També està ben documentat que la pobresa deteriora les capacitats cognitives i no cognitives, la salut i el benestar dels infants (Almond et al. 2018 i Currie i Almond 2011). Per tant, augmentar els ingressos de les famílies en situació de pobresa pot millorar el desenvolupament dels infants, millorar les seves possibilitats d'èxit al mercat laboral durant l'edat adulta i augmentar la mobilitat intergeneracional.

Hi ha moltes formes en què els governs poden intervenir per millorar les condicions econòmiques de les famílies més desfavorides amb infants petits. Tot seguit, resumim l'efecte de les polítiques que han demostrat ser més eficaces per combatre la pobresa i millorar la vida dels infants. Les diferents intervencions es classifiquen en tres grans blocs: polítiques laborals, programes de transferència de renda i educació infantil gratuïta.

Polítiques laborals

En un estudi per a diferents països de l'OCDE, Thévenon et al. (2018) mostren que l'ocupació materna i paterna i la qualitat dels seus llocs de treball són factors clau per explicar les diferències entre països en l'evolució dels ingressos de les famílies desfavorides. Segons els seus càlculs, mentre que el 9% de les famílies de mitjana a tota l'OCDE estan mancades de recursos econòmics quan almenys un dels pares té una feina, la taxa de pobresa augmenta al 60% quan cap membre de la família té feina. A més, la seva anàlisi de les tendències a llarg termini posa de manifest una correlació negativa entre l'ocupació materna, la desocupació familiar i la pobresa infantil. En un exercici de simulació, els autors suggereixen que les taxes de pobresa familiar es podrien reduir (gairebé a la meitat, de l'11% al 5,4%) si tots els pares/mares de famílies desfavorides tinguessin feina una remunerada. Dit això, a Espanya, així com en altres països europeus com el Regne Unit, Itàlia, Portugal i Romania, entre d'altres, la majoria dels infants en situació de pobresa viuen en una llar on almenys un adult treballa (utilitzant les dades d'EU-SILC).²

Els efectes de la manca de feina remunerada dels pares també els calculen Oreopoulos et al. (2008) utilitzant tancaments de plantes de producció de

²Per a Espanya, vegeu Lanau i Lozano (2022).

diferents empreses. Aquests tancaments esdevenen de forma sobtada pels treballadors i, per tant, a nivell metodològic, permeten calcular de manera molt acurada l'efecte de la pèrdua d'ocupació sobre el desenvolupament dels infants. D'aquesta manera, els autors afirmen que els infants, els pares dels quals van perdre la feina de manera sobtada, tenen uns ingressos anuals durant l'edat adulta aproximadament un 9% inferior als d'individus molt semblants els pares dels quals no van experimentar un xoc laboral mentre eren petits. Aquestes estimacions indiquen que les polítiques que promouen les oportunitats laborals i garanteixen una feina decent i legal són eines poderoses per lluitar contra la pobresa infantil. Tot seguit, es resumeixen les polítiques que han demostrat ser més eficaces per reduir la pobresa augmentant l'ocupabilitat dels pares i mares (vegeu la taula 1).

Taula 1: Polítiques del mercat laboral per fomentar l'ocupació dels pares i reduir la pobresa

Autors	País	Programa	Estratègia d'identificació	Resultats
Card, Klueve i Weber (2018)	Diversos països industrialitzats	Ajuda a la recerca de feina, programes de formació, ocupació pública i privada subvencionada	Meta-anàlisi	Les polítiques actives d'ocupació tenen efectes nuls a curt termini i algun efecte positiu a llarg termini. Els programes de formació són els més eficaços per augmentar l'ocupabilitat a llarg termini.
Gindling (2018)	Països en vies de desenvolupament	Augment del salari mínim	Revisió de la literatura	Si les persones que guanyen el salari mínim són caps de família amb ingressos baixos, és probable que un salari mínim més alt redueixi la pobresa.

Font: Elaborat per l'autora.

Les polítiques actives d'ocupació són un tipus d'intervenció que serveix per alleujar una àmplia gamma de problemes del mercat de treball, incloent-hi la desocupació juvenil i la manca de feina persistent entre els adults. Els programes de formació i orientació en la recerca de feina, els subsidis a l'ocupació i altres polítiques similars s'han utilitzat durant més de 50 anys. En la seva metaanàlisi més recent, Card et al. (2018) analitzen l'eficàcia en l'augment de l'ocupabilitat de l'orientació en la recerca de feina, la formació i l'ocupació pública i privada subvencionada. L'estudi conclou que, de mitjana, els efectes de les diferents polítiques actives d'ocupació a curt termini són propers a zero i esdevenen més positius 2 o 3 anys després de la finalització del programa. Una altra troballa important és que els guanys més importants resulten dels programes que promouen l'acumulació de capital humà. D'aquests resultats es conclou que, si bé el bon funcionament del mercat laboral és clau per reduir la pobresa familiar, cal cert temps fins que les polítiques actives tinguin efectes reals sobre les oportunitats laborals dels pares.

Una altra política important que actua sobre el mercat laboral destinada a reduir la manca d'ingressos és la introducció o l'augment del salari mínim. L'eficàcia d'aquesta política per reduir la pobresa depèn de les característiques del mercat laboral. En una àmplia revisió dels efectes d'aquesta política a nivell internacional, Gindling (2018) resumeix els pros i els contres de la introducció i l'augment del salari mínim. De la síntesi, en sorgeixen dues conclusions principals que també són aplicables als països industrialitzats i desenvolupats. En primer lloc, els salaris mínims es dirigeixen als treballadors del sector formal, molts dels quals no viuen a llars mancades de recursos econòmics. En molts països, els membres de la família de les llars més desfavorides es dediquen en gran mesura a l'economia informal i, per tant, no reben els beneficis econòmics d'un augment del salari mínim. En segon lloc, un augment substancial del salari mínim pot reduir l'ocupació al sector formal i desplaçar els treballadors al sector informal, amb pitjors condicions econòmiques i del mercat laboral³. En conseqüència, aquesta política salarial només serà eficaç si les persones que reben el salari mínim són caps de família amb ingressos baixos.

Les polítiques que fomenten i protegeixen l'ocupació materna i les destinades a reduir la penalització per fill/a (és a dir, la caiguda dels ingressos de les dones després del naixement del primer fill/a) són bones alternatives per reduir la pobresa infantil (Rossin 2011)⁴. S'ha demostrat que les tendències creixents en l'ocupació de les mares estan correlacionades negativament amb les taxes de pobresa infantil (Thévenon et al. 2018). **Les prestacions per**

³ Vegeu Lacuesta et al. (2019) sobre l'impacte de la pujada del salari mínim el 2017 per al cas espanyol.

⁴ Això és especialment rellevant, ja que la manca de feina és més gran a les llars amb infants i una única persona treballadora.

maternitat tenen com a objectiu ajudar a superar les dificultats que confronten les mares treballadores i els seus fills/es acabats/des de néixer. Molts autors han revisat el disseny de les prestacions per maternitat. L'estudi d'Olivetti i Petrongolo (2017) conclou que prestacions més curtes (fins aproximadament un any), en lloc de més llargues, són més favorables per a l'ocupabilitat de les mares. La seva revisió també suggereix efectes positius en l'ocupació materna de l'educació infantil subvencionada, que s'analitzarà detalladament més endavant. La revisió de la literatura sobre les prestacions per naixement d'un fill/a als països desenvolupats suggereix que les polítiques que faciliten ser mare treballadora poden ser més beneficioses que la durada del permís o els pagaments que reben mentre no treballen i es dediquen exclusivament a la cria dels infants.

Altres autors també han destacat que els permisos per infant a càrrec de llarga durada no només són perjudicials per a l'ocupació materna, sinó que tampoc no semblen tenir efectes positius sobre el desenvolupament dels infants. A la taula 2 es resumeixen els resultats dels estudis basats en l'ampliació del permís de maternitat a diversos països: a Alemanya, de 2 a 6 mesos a finals de la dècada de 1970, i de 6 a 10 mesos a mitjans de la dècada de 1980 (Dustman i Schoenberg 2012); a Dinamarca, de 14 a 20 setmanes a mitjans de la dècada de 1980 (Rasmussen 2010); a Suècia, de 12 a 15 mesos a finals de la dècada de 1980 (Liu i Skans 2010); i a Àustria, de 12 a 24 mesos a la dècada de 1990 (Danzer i Lavy 2012). Aquests resultats suggereixen que l'èmfasi s'hauria de posar a assegurar que totes les mares puguin gaudir com a mínim d'un permís de curta durada després del part, així com per aquelles situacions en les que l'infant es posi malalt.

Taula 2: Resum dels estudis que investiguen l'impacte dels programes de permisos de maternitat/paternitat.

País	Resultat	Edat dels infants en què es mesura el resultat	Augment del permís parental a les edats de:	Troballa
Canadà: Baker i Milligan (2010)	Desenvolupament motriu/social	Fins a 24 mesos	6-9 mesos	Sense efecte
Canadà: Baker i Milligan (2015)	Desenvolupament cognitiu i conductual	4-5 anys	6-9 mesos	Comportament: sense efecte. Cognitiu: efecte petit i negatiu.
Alemanya: Dustmann i Schonberg (2012)	Salari de l'escola secundària selectiva	Adolescents	2-10 mesos	Sense efectes

País	Resultat	Edat dels infants en què es mesura el resultat	Augment del permís parental a les edats de:	Troballa
Dinamarca: Rasmussen (2010)	Nota mitjana de graduació de l'escola secundària	Adolescents	4-5 mesos	Sense efectes

Font: Baker (2011)

Més recentment, molts països estan ampliant progressivament algunes setmanes de **permís als pares per la cura dels infants acabats de néixer**. Tot i que aquestes polítiques són eficaces per augmentar la participació i rotació dels pares en l'atenció dels infants, els seus efectes en el mercat laboral són limitats (Farré i González 2019 i Patniak 2019). Tot i això, hi ha evidència que la concessió d'algunes setmanes addicionals de permís de cura als pares pot promoure un model de família més igualitari, amb implicacions positives per reduir la desigualtat de gènere entre generacions (Farré et al. 2022). L'efecte de les prestacions per paternitat sobre el desenvolupament dels infants encara és escàs i actualment no hi ha encara evidències prou concloents a què es pugui fer referència.

La flexibilitat laboral també pot ser molt rellevant per a l'ocupació dels pares i mares amb infants petits. Dades recents suggereixen que la flexibilitat horària i geogràfica pot afavorir l'ocupació de les dones (i de les mares) (Dolado et al. 2021). També hi ha evidència sobre que una part important de la bretxa salarial de gènere en alguns sectors o ocupacions podria explicar-se pel fet que les dones fan menys hores extres i dediquen més hores al treball no remunerat que els homes (Bolotnyy i Emanuel 2018). Les dones, especialment les que tenen persones al seu càrrec, són més propenses a buscar la previsibilitat i la controlabilitat de l'horari que els homes (Azmat et al. 2020). Aquesta evidència suggereix que les polítiques o intervencions que afavoreixen la flexibilitat laboral per facilitar la conciliació entre la feina i la família també poden beneficiar l'ocupació materna i contribuir a la reducció de la pobresa infantil.

Les polítiques que milloren les oportunitats laborals dels pares i mares són una alternativa prometedora per alleujar la pobresa infantil. No obstant això, la majoria de polítiques laborals, en particular les relacionades amb la cerca d'una nova feina, requereixen temps abans que puguin tenir efectes reals sobre els ingressos dels pares i el seu comportament al mercat de treball. Les transferències de renda o els programes d'ajuts no monetaris, com l'educació infantil gratuïta i universal, són polítiques més eficaces per reduir la pobresa infantil en el curt termini. A les següents seccions es sintetitza l'evidència més destacada sobre aquestes polítiques.

Quadre 1: La transmissió intergeneracional de la pobresa econòmica

En un estudi sobre mobilitat intergeneracional, Solon (1999) calcula que la correlació entre els ingressos dels pares i els dels seus fills/es és aproximadament del 0,4. Tot i això, no es coneix bé el procés que genera la correlació intergeneracional en els ingressos econòmics. Una possibilitat és que les diferències d'ingressos entre la generació més jove siguin el resultat de les diferències en les inversions monetàries dels pares durant la infància. Però les diferències en els ingressos familiars també poden reflectir diferències en les característiques innates dels pares que es transmeten d'una generació a una altra. Fins a quin punt aquesta correlació reflecteix la importància de les característiques monetàries davant de les innates de la família? Els pares de famílies amb ingressos elevats poden tenir algunes característiques, com ara una gran capacitat o motivació, que tenen un efecte positiu independent en el desenvolupament dels seus fills/es. Oreopoulos et al. (2008) intenten aïllar l'efecte directe dels ingressos familiars a la correlació intergeneracional dels ingressos aprofitant la variació exògena del tancament de plantes de diferents empreses. Els autors mostren en primer lloc que la pèrdua de la feina condueix a reduccions permanents de la renda familiar. A continuació, comparen els resultats dels fills/es de pares i mares que van perdre la feina amb els resultats dels pares/mares dels quals no van ser acomiadats. Aquesta comparació revela que els fills/es dels pares i mares que van ser acomiadats tenen uns ingressos anuals a l'edat adulta que són aproximadament un 9% inferiors als de infants similars els pares dels quals no van ser acomiadats. Els resultats es basen en les experiències dels infants que es troben a la part inferior de la distribució dels ingressos familiars. Aquests resultats posen de manifest la importància de les perturbacions econòmiques i dels ingressos familiars durant la infància per a l'evolució posterior.

Polítiques de transferència de renda

Les polítiques laborals que s'han presentat en la secció anterior son possiblement la manera menys costosa de reduir la pobresa (Currie 2016). Tot i això, aquestes polítiques poden trigar un temps en fer que pares i mares entrin al mercat laboral i repercutir en els seus ingressos i, fins i tot, alguns col·lectius socioeconòmics més vulnerables en poden quedar al marge d'aquestes intervencions (Card i Hyslop 2005 i Heckman 1994). Algunes recerques han demostrat que els ingressos percebuts quan el nen/a és petit/a tenen efectes més persistents que els rebuts en una edat més avançada de la infància o durant l'adolescència (Cunha i Heckman 2008). Aquests efectes associats a les inversions durant la primera infància es poden traduir en una major acumulació de capital humà i, posteriorment, en salaris més elevats. D'aquesta manera, els programes de transferència de renda a famílies amb fills/es petits/es representen una alternativa per alleujar els efectes negatius de la desocupació dels pares. (Cunha i Heckman 2007). La taula 3 resumeix els principals efectes dels programes de transferència de renda per mitigar la pobresa infantil.

Un estudi recent de National Academies of Sciences, Medicine and Engineering (2019), mitjançant un exercici de simulació, mostra que els programes de transferència de renda són molt més eficaços per reduir la pobresa infantil que els programes orientats a l'ocupació. Els autors de

l'estudi calculen que aquests programes poden reduir substancialment la pobresa (encara que lluny de l'objectiu marcat del 50% als EUA). Per contra, els programes vinculats a la inserció laboral, com ara l'augment del salari mínim o la implantació de programes de formació o altres programes de suport, són capaços de reduir la pobresa infantil en menys d'un 10%. Finalment, l'estudi conclou que una transferència de renda per infant a càrrec (3.000 dòlars anuals per fill) produiria la reducció més gran de la pobresa als EUA entre totes les altres alternatives considerades en aquest estudi.

Hi ha un ventall molt ampli de **programes de transferència de renda**. En aquesta revisió, es distingirà entre les transferències **universals** i les **focalitzades**. Els programes universals estan dissenyats per reduir la tendència creixent en la desigualtat dels ingressos causada per les importants ineficiències del mercat laboral i també per reduir la complexitat administrativa que poden implicar els sistemes de protecció social existents en els països desenvolupats. No obstant això, aquests programes són òbviament cars i beneficien de manera desproporcionada a llars amb ingressos mitjans i alts. Els programes focalitzats, encara que són menys costosos, sovint estan subjectes a barreres administratives que dificulten arribar a la població objectiu i en desincentiven la participació (Currie 2004). A més a més, les famílies que aconseguen beneficiar-se poden tenir incentius per romandre-hi i reduir els esforços per sortir de la pobresa (Murray 2016, Hoynes i Rothstein 2019, Kearney i Mogstad 2019). L'anàlisi dels pros i els contres de les transferències universals davant de les focalitzades està fora de l'abast d'aquesta revisió bibliogràfica. Per a un debat actualitzat sobre aquest tema, es recomana consultar Hoynes i Rothstein (2019), Kearney i Mogstad (2019) i Daruich i Fernández (2021). Dit això, la troballa rellevant per a l'anàlisi actual de la pobresa infantil és que s'ha comprovat que els programes de transferència que augmenten els recursos de les famílies quan els infants són petits tenen efectes a llarg termini sobre el desenvolupament socio-emocional, la salut i l'èxit educatiu. A continuació, es revisa l'evidència existent sobre els efectes sobre els infants dels programes més importants que avancen en aquesta direcció.

Cas d'estudi interessant per comparar l'efecte dels programes universals envers els focalitzats és el Canadà, ja que aquest país ha aplicat simultàniament tots dos tipus de polítiques. Baker et al. (2021) investiguen si els programes de transferència de renda redueixen la pobresa infantil i la inserció laboral entre les mares solteres en el context de l'ampliació el 2015 de la Prestació Universal per a l'Atenció dels Fills/es (UCCB) del Canadà i la introducció el 2016 de la Prestació focalitzada per a l'Atenció dels Fills/es de Canadà (CCB). El 2006, el govern canadenc va introduir la Prestació Universal per a l'Atenció Infantil, que proporcionava a totes les famílies fins a 1.200 dòlars l'any per cada fill/a menor de 6 anys. El 2015, el programa es va ampliar a 1.920 dòlars l'any i un nen/a menor de 6 anys i es va complementar

amb la introducció d'un subsidi de 720 dòlars l'any per cada fill/a de 6 a 17 anys. La Prestació Canadenca per Fill/a introduïda el juliol del 2016 consistia en una prestació lliure d'impostos de 6.400 dòlars l'any per cada fill/a de 0 a 5 anys, i de 5.400 dòlars l'any per cada fill/a de 6 a 17 anys per a famílies amb ingressos inferiors a 30.000 dòlars. La quantia de la CCB disminueix substancialment amb el nivell d'ingressos de la família (vegeu Baker et al. 2021 per a una descripció detallada de la política). Per poder acollir-se al CCB, les famílies han de presentar la declaració de la renda cada any (fins i tot si no tenen l'obligació fiscal de realitzar-la).

Mitjançant una anàlisi de diferències en diferències, Baker i els seus coautors (2021) comparen les mares solteres amb les dones solteres sense fills/es - les mares solteres són un dels col·lectius tradicionalment més afectats per la pobresa. Els autors esbrinen que les dues reformes van reduir la pobresa infantil, encara que el programa CCB, aquell de tipus focalitzat, va tenir l'efecte més gran. Segons les estimacions de l'estudi, la mesura de baixos ingressos (*LIM*) de la pobresa per a les mares solteres en relació amb les dones solteres sense fills/es va disminuir en 1,2 punts percentuals després de l'ampliació de l'UCCB, mentre que va disminuir en 5 punts percentuals després de la introducció del CCB. A més, els autors destaquen que cap dels programes va afectar la participació de les mares al mercat de treball.

En un estudi anterior, Milligan i Stabile (2011) van avaluar els efectes en els resultats dels infants de la prestació fiscal per fills/es de Canadà (CCTB). Aquest programa va ser substituït el 2015 per l'anteriorment comentada Prestació Fiscal per Fill/a de Canadà (BIC). Fins al 2016, la BIC era una prestació fixa per a totes les famílies amb fills/es, incloses les no treballadores, que variava segons el nombre de fills/es i disminuïa lentament amb els ingressos familiars. El màxim anual per fill/a de la BIC el 2005 era de 1.228 dòlars per a les famílies amb fills/es de 0 a 17 anys. També s'avalua un segon programa, el de la Prestació Nacional per Fill, que es defineix a nivell provincial. Els detalls de cada programa provincial es detallen a l'Apèndix de Milligan i Stabile (2011). En resum, dues províncies tenen transferències no condicionades pels ingressos, dues províncies tenen transferències condicionades pels ingressos, i tres províncies tenen totes dues modalitats. Aprofitant la variació interprovincial i temporal en el disseny dels programes de prestacions i una estratègia de variables instrumentals, els autors informen d'efectes positius en les puntuacions del rendiment educatiu i en diverses mesures de salut mental i benestar infantil i matern, així com en algunes mesures de salut física infantil. Quantitativament, les estimacions suggereixen que un augment de 1.000 dòlars en les prestacions per infant a càrrec comporta una disminució de 2,7 punts percentuals en la probabilitat d'haver repetit un curs entre els 4 i els 10 anys. En el cas de les puntuacions de matemàtiques mesurades entre els 4 i els 6 anys, l'efecte estimat és d'un 6,9% d'una desviació estàndard per un

augment de 1.000 dòlars de les prestacions. És important destacar que els efectes es concentren a les famílies vulnerables amb baix nivell educatiu.

Als Estats Units d'Amèrica, un programa d'ajuda a la renda molt important per reduir la pobresa familiar són les deduccions fiscals pels treballadors, els que en anglès s'anomena *l'Earned Income Tax Crèdit* (EITC). Es tracta d'un programa de complement salarial en forma de reducció d'impostos per als pares i mares treballadores i que s'ha ampliat de forma considerable des del 1990. L'EITC proporciona una transferència reemborsable a les famílies treballadores amb ingressos més baixos a través del sistema fiscal. Aquests crèdits fiscals reemborsables funcionen més aviat com a programa de transferències monetàries condicionades, en el sentit que només hi poden accedir les famílies que treballen i presenten una declaració d'impostos vinculada a l'activitat laboral. Les transferències de renda són importants com a forma d'incrementar els ingressos familiars. Per exemple, entre les famílies amb dos fills/es o més, l'elegibilitat s'estén als ingressos anuals superiors a 40.000 dòlars, i el crèdit mitjà (el 2008) per a aquestes famílies beneficiàries va ser de 2.563 dòlars. Hi ha evidència de que l'EITC treu de la pobresa 6 milions de persones (inclosos 3 milions de infants), més que qualsevol altre programa o política actual (Chuck et al. 2015).

En un estudi molt referenciat, Dahl i Lochner (2012) estimen l'efecte d'una de les ampliacions més grans del programa EITC que, entre el 1993 i el 1997, va augmentar els ingressos familiars en un 20% (aproximadament 2.100 dòlars). Els autors descobreixen que un augment de 1.000 dòlars en els ingressos va incrementar els resultats de les proves combinades de matemàtiques i de lectura en un 6% d'una desviació estàndard. Els guanys són més grans per als infants de famílies desafavorides. Hoynes et al. (2015) també examinen els possibles beneficis per a la salut de l'EITC. Els autors constaten que un augment de 1.000 dòlars en els ingressos després d'impostos s'associa amb una disminució de 0,17 a 0,31 punts percentuals en infants amb baix pes en néixer.

Un altre grup de polítiques de transferència de renda són els programes d'ajuda alimentària. Als Estats Units d'Amèrica hi ha el Programa d'Assistència Nutricional Suplementària (SNAP). Només hi poden accedir famílies amb llindars màxims d'ingressos i béns, i les prestacions econòmiques s'utilitzen per comprar la majoria dels productes alimentaris del dia a dia. La prestació d'una família és igual a la diferència entre el nivell màxim de prestacions definit pel govern federal per a una mida de família determinada i la quantitat que es considera que la família pot pagar per si mateixa els aliments segons la fórmula de càlcul de la prestació (al voltant del 30% dels ingressos en efectiu, menys algunes deduccions). Hoynes et al. (2016) constaten que la posada en marxa del programa va augmentar el pes en néixer dels infants i va reduir la incidència de la síndrome metabòlica (és

a dir, obesitat, hipertensió, diabetis, etc...), fet que alhora va augmentar l'autosuficiència econòmica.

Finalment, als països en desenvolupament, s'han realitzat nombroses avaluacions (la majoria basades en experiments controlats aleatoritzats) de programes de transferències monetàries condicionades (TMC). Aquests programes exigeixen als participants inscriure els seus fills/es a l'escola, que es facin revisions mèdiques periòdiques, etc., com a condició per rebre la transferència econòmica. S'ha demostrat que aquestes intervencions tenen efectes a curt termini en resultats com la mortalitat infantil i la matriculació a l'escola, però encara hi ha poca evidència sobre els seus efectes a llarg termini en l'aprenentatge, el nivell educatiu assolit, la inserció laboral o altres mesures de salut (vegeu Almond et al. 2018 i Fizbein i Schady 2009 per a una revisió detallada d'aquests programes).

Taula 3: L'efecte dels programes d'ajuda a la renda als resultats dels infants

Autors	País	Programa	Estratègia d'identificació	Resultats
Milligan i Stabile (2011)	Canadà	Prestació fiscal per fills/es de Canadà (ingressos condicionats als recursos, no condicionats a la feina)	Variables instrumentals: transferència simulada de prestacions per infant a càrrec.	Un augment de 1.000 dòlars en les prestacions per fill/a augmenta els resultats dels exàmens de matemàtiques en un 6,9% de desviació estàndard
Dahl i Lochner (2012)	Estats Units	Crèdit fiscal per ingressos (condicionat a la feina)	Diferències en diferències(explotant l'expansió del programa).	Un augment de 1.000 dòlars en les prestacions per fill/a augmenta els resultats dels exàmens de matemàtiques en un 6% de desviació estàndard
Acadèmia Nacional de Ciències, Medicina i	Estats Units	Assignació incondicional per fill/a hipotètica de	Exercici de simulació basat en paràmetres estimats de la literatura anterior.	La política més eficaç per reduir la

Autors	País	Programa	Estratègia d'identificació	Resultats
Enginyeria (2019)		3.000\$ per fill/a i any.		pobresa infantil.
Hoynes, Miller i Simon (2015)	Estats Units	Crèdit fiscal per ingressos (condicionat a l'ocupació)	Diferències en diferències (explotant l'expansió del programa).	Un augment de 1.000 dòlars en les prestacions per fill/a (a través de l'EICT) suposa un descens d'entre el 2% i el 3% en la probabilitat de pes baix en néixer.

Font: Elaborat per l'autora.

Els programes de transferència de renda són una estratègia més immediata i directa per reduir la pobresa familiar que les polítiques laborals descrites a la secció anterior. L'experiència canadenca, que combina programes de transferència de renda universals i també de focalitzats condicionats als ingressos, indica que aquest darrer grup de programes tenen més èxit a l'hora de millorar els resultats dels infants en els primers anys de vida. No obstant això, els programes focalitzats poden generar efectes no desitjats perquè les persones poden tenir incentius per no sortir de la situació que les fa elegibles (per exemple, no voler trobar una feina per por a perdre el subsidi). Als Estats Units d'Amèrica, *l'Earned Income Tax Credit* (EITC), un programa focalitzat condicionat a tenir feina, ha demostrat ser una eina útil per modificar les trajectòries dels infants alhora que incentiva la inserció laboral dels pares i mares. No obstant això, els programes focalitzats condicionats a l'ocupació tenen el risc de deixar sense cobertura als col·lectius socials més desfavorits i als menys vinculats al mercat laboral. En conseqüència, si bé hi ha arguments fonamentats que les transferències d'ingressos rebudes en una etapa primerenca de la vida són beneficioses per revertir les trajectòries vitals dels infants mancats de recursos econòmics, cal ser conscients dels efectes esperats i inesperats sobre el comportament dels progenitors relacionats amb el disseny d'aquests programes.

Quadre 2: Benestar, la desgravació fiscal per ingressos i l'oferta de treball de les mares solteres

Als Estats Units d'Amèrica, entre el 1984 i el 1996 es van introduir canvis substancials en els programes fiscals i de benestar social per incentivar les mares solteres a treballar. El canvi més important va ser la multiplicació per deu dels crèdits concedits a través del Crèdit Fiscal per Ingressos del Treball (EITC). El programa de *Medicaid* també es va ampliar

Quadre 2: Benestar, la desgravació fiscal per ingressos i l'oferta de treball de les mares solteres

augmentant el nombre de infants coberts fins a un 77% i el d'adults fins a un 35%. La cobertura estava condicionada a no ser beneficiari de l'assistència social i a tenir uns ingressos familiars propers al llindar de la pobresa, cosa que feia més atractiva la feina per a les mares solteres amb ingressos baixos. L'assistència en metàl·lic a les famílies monoparentals a través de l'Ajuda a les Famílies amb Fills/es Dependents (AFCD) també es va incrementar i va condicionar la transferència a l'ocupació per incentivar les mares solteres a treballar. També es van produir altres canvis als programes de cupons d'aliments, d'atenció infantil i de formació. El nombre de mares solteres amb una ocupació va créixer. Meyer i Rosenbaum (2001) avaluen l'efecte dels programes alternatius a l'augment de l'oferta de treball matern. Un examen detallat de les polítiques alternatives indica que l'EITC i altres canvis fiscals expliquen més del 60% de l'augment de l'ocupació setmanal i anual de les mares solteres en comparació amb dones solteres sense fills/es. Els canvis als programes d'assistència social van ser menys importants, però continuen representant una part substancial de l'augment de l'ocupació. Els canvis a *Medicaid*, la formació i els programes d'atenció infantil tenen un paper considerablement menor.

Polítiques educatives destinades a la primera infància

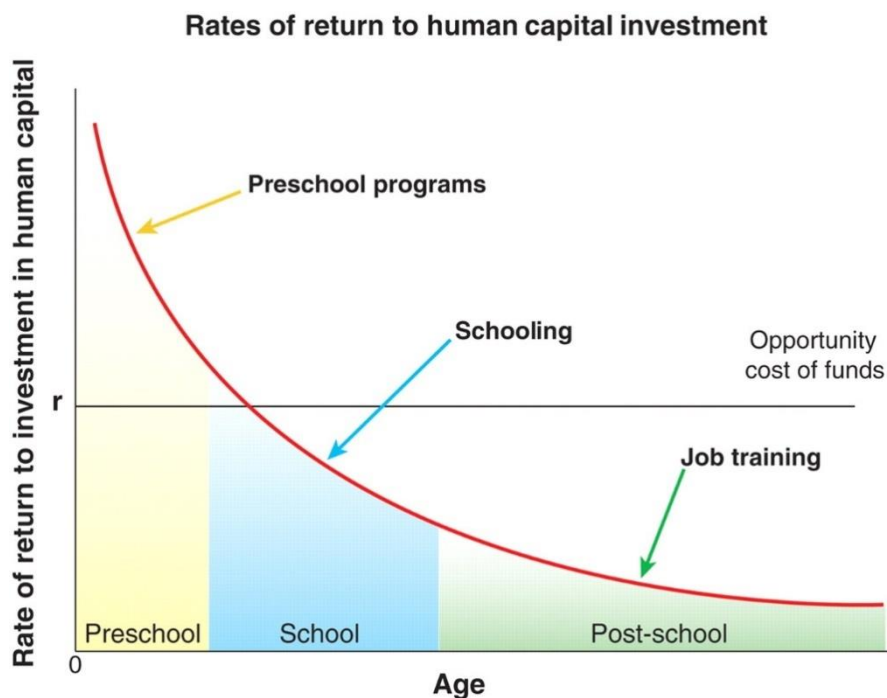
Una gran quantitat d'estudis han destacat els beneficis de les intervencions durant la primera infància sobre el desenvolupament dels infants (Doyle et al. 2009). Les característiques de l'entorn familiar durant la primera infància estan fortament correlacionades amb les habilitats cognitives i no cognitives dels infants. D'aquesta manera, entorns poc estimulants poden situar als infants en una posició desavantatjada ja des de l'inici de la seva trajectòria vital. Heckman (2006) sosté que és més probable que aquesta posició desfavorable respongui més a una manca d'estímuls cognitius i no-cognitius que reben els infants, més que no pas una manca de recursos econòmics.

El gràfic 1 resumeix les conclusions d'una àmplia literatura que demostra que la taxa de retorn dels programes d'inversió en capital humà per als infants desfavorits és molt més gran si es duen a terme en una fase primerenca de la vida. Els programes de recuperació per a adolescents i adults joves són molt més costosos a l'hora de produir el mateix nivell de coneixement a l'edat adulta. Això es reflecteix a la figura pel fet que un segment de la corba vermella es troba per sota del cost d'oportunitat dels fons (la línia horitzontal fixada a r).

Programes destinats a finançar centres educatius d'alta qualitat tenen potencial per influir en molts àmbits com l'educació, la salut i l'ocupació i els salaris durant l'edat adulta (Currie i Almond 2011, Almond et al. 2018). L'educació infantil gratuïta i subvencionada amb recursos públics pot beneficiar tant als progenitors (mitjançant la seva participació en el mercat laboral) com als infants (mitjançant la promoció del seu benestar). Hi ha molts estudis que investiguen els efectes de l'educació infantil en l'etapa dels 0 a 3 anys finançada amb recursos públics. La majoria arriben a la conclusió

que l'efecte final sobre el desenvolupament infantil depèn de la qualitat de les altres alternatives per tenir cura dels infants que estiguin disponibles per a les famílies. Per tant, no és estrany que la majoria dels estudis trobin un gran benefici associat als programes d'educació infantil gratuïts entre infants de famílies desfavorides i en canvi l'efecte sigui gairebé nul o negatiu en infants procedents de famílies amb més recursos. Tot seguit, es resumeixen els estudis més rellevants realitzats en aquest àmbit de recerca.

Figura 1: Taxa de retorn dels programes d'inversió en capital humà en diferents etapes de la vida.

Font: Heckman (2006). Nota: La corba vermella decreixent representa el retorn per any i dòlar invertit en programes d'acumulació de capital humà en diferents etapes del cicle vital. El cost d'oportunitat és el retorn que tindrien aquests fons si no es destinessin a inversions relacionades amb infants desfavorits.

Un primer grup d'estudis analitza intervencions de caràcter experimental que consisteixen en donar atenció personalitzada a infants per part de professionals ben formats. Aquests programes són intensius i s'adrecen a un nombre reduït d'infants en situació de pobresa severa. La majoria dels estudis han constatat que aquestes intervencions primerenques tenen efectes a llarg termini en aspectes com el rendiment escolar, la prevenció de l'embaràs adolescent o la delinqüència, encara que els efectes en les proves cognitives siguin modestos. Cal tenir en compte que en el cas dels infants que es beneficien d'aquests programes, al provenir d'entorns molt desfavorits, l'alternativa es quedar-se a càrrec de parents o familiars del seu entorn. Un dels programes més destacats amb aquestes característiques és el Programa Preescolar Perry, una intervenció experimental duta a terme

a Ypsilanti, Michigan, a la dècada de 1960, en què van participar 123 infants afroamericans procedents de llars amb escassos recursos econòmics. D'aquests infants, 58 van ser assignats aleatòriament a un programa educatiu d'alta qualitat a les edats de 3 i 4 anys, mentre que els 65 restants van romandre sense tractament. Els individus involucrats en l'experiment han estat enquestats periòdicament i els resultats del programa són força notables. Els individus tractats van superar el grup de control en una sèrie de dimensions que van des dels resultats educatius a primària i secundària, les taxes d'ocupació i la propietat de l'habitatge a 27 i 40 anys (Berrueta-Clement et al. 1984 i Schweinhart 2004). Les dades d'altres intervencions experimentals als EUA, com ara el Projecte de Formació Primerenca, el Projecte Abecedari de Carolina i el Projecte Milwaukee, confirmen, en general, aquestes conclusions (vegeu el quadre 4). Alguns d'aquests estudis també destaquen que els guanys dels programes intensius d'intervenció primerenca són més grans per a les nenes (Anderson 2008).

Quadre 4: Efectes del programa d'atenció infantil intensiva d'alta qualitat als més desafavorits

Nom de l'estudi/programa	Dades, descripció del programa i disseny de l'estudi	Resultats
Anàlisi de Carolina Abecedària als 21 anys (Barnett i Masse, 2007)	Preescolars: escola bressol de dia complet. Edat escolar: programa per a progenitors Grandària de les mostres: T=57, C=54 Edat 21: T=53, C=51 Edat de participació al programa: Entrada: De 6 setmanes a 3 mesos d'edat Sortida: de 5 a 8 anys	Seguiment als 21 anys: Repetició de curs: T=34%, C=65% Educació especial: T=31%, C=49% Abandonament a l'etapa secundària: T=33%, C=49% Assistència a la universitat: T=36%, C=13%
Una reavaluació de la intervenció a la primera infància - Abecedarian, Perry Preschool and Early Training Project - amb èmfasi en les diferències de gènere i la inferència múltiple (Anderson 2008)	Abecedari: T=57, C=54 Perry: T=58, C=65 ETP: T=44, C=21 Edats d'entrada: Abecedarian/Perry/ETTP: 4,4 mesos/3 anys/3-4 anys	Un índex resumit construït a partir de mesures de coeficient intel·lectual, repetició de curs, educació especial, batxillerat, assistència a la universitat, ocupació, ingressos, transferències de rebuts, detencions, condemnes, consum de drogues,

Nom de l'estudi/programa	Dades, descripció del programa i disseny de l'estudi	Resultats
		embaràs adolescent, matrimoni. Efectes sobre l'índex de síntesi de les nenes de 5 a 12 anys: ABC/Perry: augment de 0,45/0,54 DE. Efectes sobre l'índex de síntesi de les noies de 13 a 19 anys: ABC/Perry/ETP: augment de 0,42/0,61/0,46 DE. Efectes a l'índex de síntesi de les dones majors de 21-40 anys: ABC/Perry: augment de 0,45/0,36 DS No hi ha efectes estadísticament significatius en els homes de qualsevol edat.

Font: Almond i Currie (2011).

Un aspecte a tenir en compte respecte a aquestes evidències és que la mida del grup d'infants que han passat per les diferents iniciatives és molt petita. A més, es tracta de programes molt intensius i d'alta qualitat, que poden arribar a ser molt costosos de mantenir si s'amplia la seva cobertura. Per avaluar els efectes relacionats amb intervencions de més gran abast, es pot prendre com a referència el *Head Start*, un programa finançat pel govern federal dels Estats Units d'Amèrica que proporciona educació preescolar, atenció sanitària i suport social a les famílies de baixos ingressos. L'elegibilitat ve determinada fonamentalment pel nivell d'ingressos. El 2010 es van inscriure més de 900.000 infants amb un cost de més de 7.000 milions de dòlars, o 7.600 dòlars per nen/a (Departament de Salut i Serveis Humans dels EUA). La majoria dels estudis que avaluen aquest programa empen dades observacionals. Un exemple és el de Garces et al. (2002), en què, utilitzant dades del *Panel Study of Income Dynamics* (PSID) i un panell de germans, es documenta que els infants d'ètnia blanca que assisteixen al *Head Start* tenen una probabilitat significativament més gran d'acabar l'escola secundària, assistir a la universitat i tenir més ingressos que el seu germà (o germana) que no va assistir al programa. El Departament de Salut i Serveis Socials dels EUA (2010) va dur a terme una intervenció experimental en què es comparava els infants amb dret a participar al programa *Head Start* amb els infants que no eren elegibles per participar, però que

participaven en d'altres programes escollits pels seus progenitors. L'estudi suggereix efectes positius a curt termini sobre les habilitats cognitives i la salut dels infants tractats, encara que aquests beneficis tendeixen a desaparèixer al llarg termini.

En conjunt, les avaluacions d'aquests programes d'intervenció primerenca proporcionen evidència força inequívoca d'efectes positius sobre el desenvolupament dels infants. L'única preocupació és l'esvaïment de l'impacte de *Head Start* al llarg del temps. Potser la conclusió principal d'aquests estudis és la dificultat de mantenir la qualitat dels programes a mesura que n'augmenta l'escala o la presència d'efectes heterogenis (és a dir, el benefici marginal d'aquests tipus de programes decreix a mesura que infants d'entorns més afavorits se'n beneficien).

Molts països industrialitzats, fora dels EUA, opten per programes d'educació universal on tots els infants poden optar a beneficiar-se del programa. Els resultats sobre els efectes de la educació infantil universal i gratuïta dels 0 als 3 anys van de positius a negatius. La revisió de la literatura suggereix que aquesta variació en els resultats s'explica principalment per dos factors. D'una banda, la qualitat de l'educació que s'ofereix i de l'altra la qualitat de l'alternativa existent per tenir cura dels infants. Pel que fa al primer factor, els estudis realitzats a Alemanya o Dinamarca amb una ràtio adult/nen de 1:3 donen efectes més positius de l'atenció infantil primerenca subvencionada que els realitzats a Itàlia, on el sistema d'atenció infantil es caracteritza per ràtios més elevades (és a dir, 1:4) (Fort et al. 2020 i Chetty et al. 2011). Pel que fa al segon factor, cal tenir en compte que la majoria dels infants que es beneficien dels programes d'educació infantil dels 0 a 3 anys no són els desfavorits (Cornelissen et al. 2018). Molts d'aquests infants tenen progenitors amb estudis superiors que poden proporcionar als infants entorns de cura d'alta qualitat. Tot i això, aquestes famílies opten perquè els seus fills/es vagin a una escola bressol per poder compatibilitzar la cura amb la seva carrera professional. Per contra, les mares d'entorns desfavorits o de minories ètniques no només tenen més restriccions econòmiques per participar de l'educació formal, sinó que a més a més tenen menys incentius laborals (per exemple, salaris més baixos o menys oportunitats laborals). D'aquesta manera, l'entorn de cura familiar d'infants provinents d'un entorn socialment vulnerable pot ser un impediment per tal que aquests infants es relacionin amb d'altres infants i participin en l'aprenentatge ofert per les escoles bressol, fet que en pot retardar el seu desenvolupament. Per tant, la majoria dels estudis que es resumeixen a continuació informen dels beneficis de l'atenció infantil primerenca sobretot entre els infants més desfavorits, mentre que els efectes són negatius per als infants de famílies amb més poder adquisitiu. Aquests estudis indiquen també que l'atenció infantil universal dona més beneficis en termes d'habilitats motores i socials, que no pas en termes de llenguatge o altres habilitats cognitives i no

cognitives on les interaccions entre infants poden resultar més rellevants (Felfe i Lalive 2018).

A continuació, es revisen de forma detallada els estudis existents sobre els efectes de l'atenció universal primerenca en el desenvolupament dels infants. A la Taula 5 es pot trobar un resum dels principals resultats.

Quadre 5: Resum dels estudis que investiguen l'impacte dels programes públics d'atenció infantil universal

País	Resultat	Resultat mesurat a l'edat de	Troballa
Canadà: Baker et al. (2008)	Comportament	2-4 anys	Efecte negatiu
Canadà: Lefebvre et al. (2008)	Cognitiu-PPVT	4-5 anys	Efecte negatiu
Canadà: Kottelenberg i Lehrer (2014)	Comportament	2-4 anys	Efecte negatiu a la mitjana Efecte positiu per als infants amb baixos ingressos
Dinamarca: Gupta i Simonson (2010)	No cognitiu	7 anys	Cap efecte per a l'educació preescolar Efecte negatiu de les escoles bressol per a nens provinents de famílies amb baixos ingressos
Noruega: Havnes i Mogstad (2011, 2015)	Nivell d'estudis, ingressos	30-40 anys	Efecte positiu: els infants de renda baixa són els principals beneficiaris, i negatiu per als de renda alta
Itàlia: Fort et al. (2020)	Puntuacions de quocient intel·lectual (QI)	8 - 14 anys	Efectes negatius entre els infants relativament acomodats
Alemanya: Felfe i Lalive (2018)	Habilitats motores, socials i lingüístiques.	6 anys	Efectes positius en les habilitats motores de tots els infants Efectes positius en les competències lingüístiques dels infants nens i immigrants
Alemanya: Cornelissen et al. (2018)	Preparació per entrar a l'escola	6 anys	Efectes positius per als infants de les minories ètniques

Font: Elaborat per l'autora.

Per a Itàlia, Fort et al. (2020) fan servir el procés d'admissió a la llar d'infants existent a la ciutat de Bolonya, una de les ciutats més riques d'Itàlia, per avaluar l'efecte del seu programa d'educació infantil d'alta qualitat. Troben que un dia addicional al més d'escola bressol a l'edat de 0-2 anys redueix el quocient intel·lectual (QI) en un 0,5% (4,7% d'una desviació estàndard) a l'edat de 8-14 anys en infants provinents de famílies acomodades. La magnitud de l'efecte negatiu augmenta amb els ingressos familiars. Hi ha efectes negatius similars per als trets de personalitat. Els autors sostenen que els resultats són coherents amb la hipòtesi de la psicologia que els infants que van a les escoles bressol experimenten menys interaccions individuals amb els adults, cosa que provoca més efectes negatius en les famílies en què aquestes interaccions són de més qualitat.

En el cas del Canadà, la Política Familiar del Quebec va introduir, a partir del 1997, un servei d'educació infantil regulat públicament i subvencionat per a infants de 0 a 5 anys. Inicialment, el subsidi era de 5 dòlars per dia i posteriorment es va incrementar a 7. Els resultats de la posada en marxa d'aquest programa són contradictoris. Baker et al. (2008) identifica un efecte positiu important d'aquest subsidi en termes d'inserció laboral de les mares, però un efecte negatiu en el desenvolupament no cognitiu dels infants i un impacte nul en els resultats de les proves cognitives. Una avaluació posterior feta per Baker et al. (2015) mostra que aquests dèficits no cognitius van persistir fins a l'edat escolar, i també que les cohorts amb més accés a educació infantil primerenca van tenir posteriorment pitjor salut, menor satisfacció vital i més taxes de delinqüència en edat adulta. Lefebvre et al. (2008) informen d'impactes mitjans negatius a les puntuacions de vocabulari dels infants, que han demostrat ser un bon predictor del rendiment escolar en els primers cursos. Kottelenberg i Lehrer (2014) refinen aquesta evidència, confirmant impactes negatius mitjans, però efectes positius per als infants més desfavorits. En interpretar les proves relacionades amb els efectes de l'expansió canadenca de l'educació infantil preescolar, és important entendre a qui va afectar el programa. Tal i com argumenten els diferents estudis, els infants mancats de recursos ja tenien dret a les subvencions per gaudir d'atenció infantil abans de l'ampliació del programa. Per tant, els infants que es varen beneficiar de la seva expansió són aquells que en la seva absència s'haguessin quedat a casa a càrrec d'un/a pare/mare amb un nivell sociocultural mig-alt i, per tant, amb una atenció potencialment de més qualitat. A més a més, l'increment en la participació en l'educació infantil va massificar el servei i possiblement en va afectar la qualitat. Per tant, el signe negatiu de molts dels resultats s'ha d'interpretar tenint en compte l'efecte desplaçament provocat per l'expansió del servei gratuït d'educació, que va traslladar a infants que estaven a casa a càrrec de pares/mares qualificats/des a les llars d'infants possiblement massificades.

En el cas dels EUA, Gormley i Gay (2005) examinen els efectes del programa universal de preescolar d'Oklahoma, que s'ofereix en escoles públiques i que

està considerat d'alta qualitat. Amb una estratègia d'identificació basada en la data de naixement de l'infant que el fa susceptible a participar en el programa, els autors constaten un augment del 52% a les habilitats de prelectura, del 27% a les de preescriptura i del 21% a les de prematemàtiques. L'impacte del programa tendeix a ser més gran per als hispans, seguit pels afroamericans, amb poc impacte per als d'ètnia blanca. L'impacte és encara més gran per als infants que tenen dret a un àpat gratuït. Aquests resultats suggereixen que un programa de preescolar universal d'alta qualitat podria tenir efectes positius.

En el cas d'Alemanya, Cornelissen et al. (2018) estudien els efectes d'una reforma educativa duta a terme durant la dècada de 1990, que va donar dret a tots els infants d'aquell país a una plaça d'escola bressol de mitja jornada subvencionada des dels 3 anys fins a l'ingrés a l'escola als 6 anys. Els resultats suggereixen que el sistema d'escoles bressol alemany actua com un equalitzador que beneficia els infants de famílies desafavorides i els prepara per l'inici de l'etapa escolar obligatòria.

També per a Alemanya, Felfe i Lalive (2018) exploten una reforma que va incentivar als districtes escolars a ampliar l'educació infantil primerenca. A partir del 2005, les autoritats alemanyes van posar a disposició dels districtes escolars recursos econòmics per ampliar l'educació infantil primerenca. El procés d'expansió es va produir al principi de forma desigual entre els districtes. Dos anys després de la reforma, alguns districtes oferien una plaça d'escola bressol al 25% de tots els infants, mentre que altres districtes només oferien una plaça al 5%. Tot i això, quatre anys després de la reforma, tots els districtes van arribar a una cobertura del 25% dels infants. Els autors constaten que la reforma fomenta les habilitats motrius de tots els infants i les habilitats lingüístiques dels nens petits i immigrants.

En el cas de Noruega, Drange i Havnes (2015) utilitzen el fet que a Oslo l'assignació a l'escola bressol es fa mitjançant un sorteig per estimar l'efecte que té l'edat a la que es comença l'educació infantil sobre els resultats educatius. Els resultats de l'estudi posen de manifest que l'assistència a programes d'educació infantil primerenca tenen un efecte positiu sobre el rendiment educatiu dels infants a l'edat de set anys. Una anàlisi complementària també posa de manifest que el programa va tenir un efecte positiu sobre la inserció laboral dels pares i mares. El programa va ajudar a que un nombre important d'infants estiguessin en entorns de cura formals, més que no pas en famílies on cap de les persones adultes tenia feina.

En dos estudis complementaris, Havnes i Mogstad (2011 i 2015) examinen l'efecte d'una reforma a Noruega que va ampliar els centres preescolars finançats amb fons públics. La reforma aplicada el 1975 va suposar una gran expansió de les escoles bressol subvencionades. Tots els infants de 3 a 6 anys eren elegibles, independentment de l'ocupació i l'estat civil dels seus

progenitors, i les places d'escola bressol disponibles s'assignaven, en general, en funció de l'antiguitat a la llista d'espera. A tall d'identificació, comparen els resultats dels infants entre 3 i 6 anys quan aquests són adults abans i després de la reforma, als municipis on l'atenció infantil es va ampliar molt i als municipis on la cobertura de l'atenció infantil va augmentar poc o gens. És important assenyalar que, abans de la reforma, l'atenció dels infants es feia mitjançant acords de cura informals (entre amics, familiars i persones curadores informals) que atenien l'excés de demanda.

Havnes i Mogstad (2011) documenten grans efectes positius associats a l'assistència a l'escola bressol dels infants quan aquests arriben a l'edat de 30 anys. Segons els seus càlculs, les 17.500 places d'escola bressol addicionals van generar uns 6.200 anys d'educació. També constaten que els infants que passen per una escola bressol van endarrerir la decisió de formar una família i tenir fills/es. L'anàlisi de la variació de l'efecte entre diferents subgrups, posa de manifest que és major entre els infants amb mares amb nivells educatius més baixos. A més a més, els efectes sobre el mercat de treball pel que fa a participació i ingressos és més gran entre les nenes que van beneficiar-se de l'expansió del servei d'educació infantil. Aquests resultats suggereixen que l'accés a una educació infantil universal, gratuïta i de qualitat pot augmentar la mobilitat intergeneracional i fins i tot reduir la bretxa de gènere sobre la generació següent. A Havnes i Mogstad (2015) s'ofereixen més detalls sobre l'efecte de l'escola bressol sobre l'augment d'ingressos familiars, i s'apunta que els efectes positius de la reforma es concentren a les llars més desfavorides i que els efectes són negatius per als infants de les llars més benestants.

En el cas de Dinamarca, Gupta i Simonsen (2010) exploten variacions en l'accés a l'educació infantil entre diferents municipis. Els autors documenten que en comparació amb l'alternativa de quedar-se a casa a càrrec dels progenitors, estar matriculat a un centre d'educació infantil als 3 anys no té cap efecte sobre el rendiment escolar als 7 anys, independentment del sexe de l'infant o el nivell educatiu de la mare. En canvi, quedar-se a casa a càrrec de familiars, té un efecte negatiu sobre els nens (homes) amb mares que tenen nivells educatius més baixos. També identifiquen que massa hores d'educació formal pot arribar a tenir un efecte negatiu sobre els infants.

La literatura revisada suggereix que l'educació infantil en edats primerenques pot substituir o complementar altres formes de cura i atenció dels infants. Si aquesta atenció és de pitjor qualitat que la que ofereixen altres formes d'atenció i cura, caldria esperar un efecte positiu d'aquestes mesures sobre el desenvolupament infantil. Aquest resultat cal tenir-lo present en el moment d'avaluar els programes d'educació infantil universal, ja que es poc probable que els beneficis siguin positius pels infants de classe mitja i alta. Tot i això, quan s'avaluen aquests tipus d'intervencions també

cal tenir en compte el benefici econòmic que es pot derivar si finalment aquests programes d'educació infantil universal possibiliten a les mares incorporar-se al mercat de treball i incrementar els seus ingressos, fet que permetria compensar el possible efecte negatiu associat a l'educació preescolar i que s'acaba de detallar.

6. Resum

La infantesa és un període crític per al desenvolupament de l'individu. Les intervencions per pal·liar la pobresa en edats primerenques han demostrat la seva eficàcia per millorar les condicions de vida dels més desafavorits i modificar-ne les trajectòries vitals.

En aquest article, es revisa la literatura existent que avalua les polítiques i els programes dissenyats per reduir la pobresa infantil i els seus efectes associats en els resultats dels infants. S'han tingut en compte tres tipus d'intervencions molts rellevants contra la pobresa durant la primera infantesa: les polítiques del mercat laboral, els programes de transferència de renda i la educació infantil universal dels 0 als 3 anys. La selecció d'articles científics s'ha restringit a països desenvolupats i que utilitzen tècniques rigoroses d'estimació de la inferència causal per estimar els efectes de les diferents intervencions.

És difícil avaluar quina és la millor política per reduir la pobresa infantil, ja que els efectes estimats varien molt sovint entre països i subgrups de població. L'objectiu d'aquesta revisió d'evidència és resumir els principals efectes associats de les principals polítiques que s'han aplicat contra la pobresa infantil a països amb una estructura socioeconòmica similar al cas català. Quan sigui possible, també es destaquen els pros i els contres de les diferents polítiques públiques.

S'ha començat la revisió destacant la importància dels ingressos provinents d'una ocupació com a aspecte que determina la pobresa infantil. En aquest sentit, les polítiques adreçades a fomentar les oportunitats de feina dels progenitors haurien de ser una prioritat. Entre aquestes polítiques, les adreçades a incentivar l'acumulació de capital humà i la formació semblen molt prometedores. Tot i això, és possible que els beneficis d'aquests programes per a les llars desfavorides només emergeixin a llarg termini. L'evidència relativa a les polítiques del mercat laboral també subratlla que les persones treballadores han de tenir dret a permisos per naixement d'un fill/a i a esquemes laborals flexibles que facilitin la conciliació entre la feina i la família. Aquestes polítiques promouen les oportunitats d'ocupació i d'obtenció d'ingressos dels progenitors amb infants petits.

Tot i que les polítiques laborals són necessàries, poden trigar a tenir efectes reals en la reducció de la pobresa. Els programes de transferència de renda poden ser més eficaços a curt termini. La transferència de renda als progenitors amb una ocupació en el marc del Sistema de Crèdit Fiscal als Estats Units ha donat lloc a beneficis molt positius per al desenvolupament i la salut dels infants, alhora que ha incentivat l'ocupació dels progenitors. La Prestació Infantil del Canadà, un programa de transferència de renda pels treballadors, incondicional a la seva situació al mercat laboral i subjecte a llindars econòmics familiars, també ha donat resultats satisfactoris a l'hora de mitigar els efectes adversos de la pobresa infantil. Les avaluacions sobre l'eficàcia dels programes universals de transferència de renda en el desenvolupament dels infants són molt més escasses i les experiències, com la canadenca, informen de resultats menys prometedors.

Finalment, una educació infantil dels 0 als 3 anys gratuïta i de qualitat pot tenir grans beneficis per als infants més desafavorits, ja que les formes alternatives d'atenció a aquests infants (per exemple les familiars) poden ser de menor qualitat. A més, l'educació infantil dels 0 als 3 anys també poden tenir un efecte positiu sobre el desenvolupament professional dels progenitors, sobretot de les mares, i augmentar el nivell d'ingressos familiars. Aquest efecte sobre els ingressos pot atenuar l'existència de possibles efectes negatius derivats de participar en programes d'educació infantil entre nens i nenes d'entorns més afavorits quan es substitueix la cura paterna/materna per una escola bressol.

7. Debat i implicacions pràctiques

Segons les estadístiques més recents de l'Idescat (2021), 445.000 infants menors de 16 anys (o el 30 %) viuen en risc de pobresa a Catalunya (és a dir, a llars amb ingressos inferiors al 60% de la mitjana de la renda disponible equivalent després de transferències socials). Aquestes xifres encara poden ser més pessimistes després de l'esclat de la pandèmia del covid-19. La pobresa infantil no només afecta negativament el benestar i el desenvolupament de la població afectada, sinó que també té grans costos per a la societat. Per tant, és urgent prendre mesures per reduir la incidència de la pobresa entre els més joves.

De la revisió de la literatura, es desprèn que la desocupació dels progenitors és un determinant molt important de la pobresa infantil. Per tant, les polítiques que fomenten l'ocupació entre els més desafavorits són molt recomanables. Això és especialment rellevant en el context català, on el mercat laboral es caracteritza per un alt grau de contractes de durada determinada i una taxa d'atur elevada tant de curta com de llarga durada (Hupkau i Ruiz-Valenzuela 2021). Segons la revisió presentada a les seccions

anteriorment, les polítiques laborals més efectives estan relacionades amb l'acumulació de capital humà i la capacitat de la població en una situació de més vulnerabilitat. Tot i això, els efectes d'aquestes polítiques laborals sobre la reducció de la pobresa infantil no són immediats i es poden produir en un horitzó temporal relativament llarg.

Els programes de transferència de renda són una alternativa per alleujar la pobresa infantil a curt termini. La concessió de crèdits a les famílies a través del sistema fiscal, seguint el disseny de l'EITC als EUA o del CCB al Canadà, podria ser una manera eficaç de millorar les trajectòries vitals dels infants desfavorits, mantenint alhora els incentius dels progenitors per treballar.

L'educació infantil gratuïta i universal entre els 0 i els 3 anys pot ser una opció per compensar els efectes negatius associats a la manca de recursos econòmics d'una part important de les famílies catalanes. L'experiència d'altres països indica que els infants de les famílies més desfavorides són els que més es beneficien dels programes educatius de qualitat destinats a la primera infància. A més, aquest tipus de programes d'atenció a la infància pot fomentar l'ocupació entre els progenitors i augmentar els ingressos familiars. Segons aquests resultats, un programa català d'educació infantil 0-3 gratuït i universal ajudaria a alleujar algunes de les conseqüències negatives de la pobresa infantil. L'èxit d'aquest tipus de programes depèn fonamentalment de la seva qualitat (és a dir, de la proporció entre adults i infants) i del subgrup de població afectat. Segons l'Idescat, durant el curs 2019/2020 un 61% dels infants estaven matriculats a l'educació formal als 2 anys (un 38,7% a la privada i un 22,3% a la pública). Un programa d'educació infantil gratuït pot desplaçar alguns usuaris del sector privat al públic. Si la qualitat en totes dues alternatives d'atenció és similar, no s'esperen efectes negatius en el desenvolupament dels infants. També s'espera que un programa universal d'aquest tipus augmenti la taxa de matriculació d'infants entre 0 i 3 anys que actualment no fan ús de cap escola bressol pública, un 39% segons l'Idescat el 2019/2020. Si aquests infants provenen majoritàriament d'entorns desfavorits, fet que implicarà que puguin accedir a un entorn de cures de més qualitat, llavors un programa d'educació infantil gratuïta i universal dels 0 als 3 anys podria millorar les trajectòries vitals d'una part important de la població catalana. A més a més, si aquest programa té efectes positius sobre l'ocupabilitat de les mares, els beneficis d'introduir una educació infantil gratuïta i universal dels 0 als 3 anys podrien contribuir a reduir la pobresa material en un període de temps relativament curt.

Com s'ha assenyalat anteriorment, l'ocupació dels progenitors és un factor clau per prevenir la pobresa infantil. Un mercat laboral que funcioni bé, que protegeixi als treballadors/es i que garanteixi llocs de treball d'alta qualitat, és sens dubte una condició necessària per mantenir els ingressos familiars. A més, la recent experiència de la covid-19 ha posat de manifest la

importància d'esquemes flexibles en l'organització del temps i de l'espai per conciliar la vida laboral i familiar. També calen polítiques de mercat laboral que permetin als progenitors perseguir les seves aspiracions professionals sense que això sigui incompatible amb la cura dels seus infants. Basant-nos en experiències internacionals, tot apunta que el disseny del permís parental actual, que ha igualat la durada del permís per a homes i dones, tindrà importants beneficis socials (i potser econòmics). No obstant això, una flexibilitat més gran en el lloc de treball (i una menor rendibilitat econòmica del 'presentisme i llargues jornades laborals') i l'existència de permisos per tenir cura dels infants quan es posen malalts també beneficiarien en gran mesura els treballadors amb infants a càrrec.

Finalment, les societats amb sistemes educatius i sanitaris d'alta qualitat també tenen una taxa menor de pobresa infantil i adulta, i més taxes de mobilitat intergeneracional. En conseqüència, les polítiques educatives i sanitàries adreçades als infants, però també a la població adulta, haurien d'ocupar un lloc destacat a l'agenda política del govern.

8. Referències

Almond, Douglas, Janet Currie, and Valentina Duque. "Childhood circumstances and adult outcomes: Act II." *Journal of Economic Literature* 56.4 (2018): 1360-1446.

Anderson, Michael L. "Multiple inference and gender differences in the effects of early intervention: A reevaluation of the Abecedarian, Perry Preschool, and Early Training Projects." *Journal of the American Statistical Association* 103.484 (2008): 1481-1495.

Azmat, Ghazala, Lena Hensvik, and Olof Rosenqvist. "Workplace presenteeism, job substitutability and gender inequality." (2020). IZA Working Papers No 13447.

Baker, Michael. "Innis Lecture: Universal early childhood interventions: what is the evidence base?." *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économique* 44.4 (2011): 1069-1105.

Baker, Michael, Derek Messacar, and Mark Stabile. *The effects of child tax benefits on poverty and labor supply: Evidence from the Canada Child Benefit and Universal Child Care Benefit*. No. w28556. National Bureau of Economic Research, 2021.

Baker, Michael, Jonathan Gruber, and Kevin Milligan. "Universal child care, maternal labor supply, and family well-being." *Journal of political Economy* 116.4 (2008): 709-745.

Baker, Michael, Jonathan Gruber, and Kevin Milligan. *Non-cognitive deficits and young adult outcomes: The long-run impacts of a universal child care program*. No. w21571. National Bureau of Economic Research, 2015.

Baker, Michael, and Kevin Milligan. "Evidence from maternity leave expansions of the impact of maternal care on early child development." *Journal of human Resources* 45.1 (2010): 1-32.

Baker, Michael, and Kevin Milligan. "Maternity leave and children's cognitive and behavioral development." *Journal of Population Economics* 28.2 (2015): 373-391.

Barnett, W. Steven, and Leonard N. Masse. "Comparative benefit–cost analysis of the Abecedarian program and its policy implications." *Economics of Education Review* 26.1 (2007): 113-125.

Berrueta-Clement JR, Schweinhart L, Barnett WS, Epstein AS., Weikart DP, Changed lives: the effects of the Perry Preschool Program on youths through age 19. High/Scope Educational Research Foundation, Ypsilanti, Mich. 1984.

Bolotnyy, Valentin, and Natalia Emanuel. "Why do women earn less than men? Evidence from bus and train operators." (2018).

Card, David, Jochen Kluge, and Andrea Weber. "What works? A meta analysis of recent active labor market program evaluations." *Journal of the European Economic Association* 16.3 (2018): 894-931.

Card, David, and Dean R. Hyslop. "Estimating the effects of a time-limited earnings subsidy for welfare-leavers." *Econometrica* 73.6 (2005): 1723-1770.

Carneiro, Pedro Manuel, Katrine Velleesen Løken, and Kjell G. Salvanes. "A flying start? Long term consequences of maternal time investments in children during their first year of life." (2010). IZA Discussion papers No 5362.

Chetty, Raj, et al. "How does your kindergarten classroom affect your earnings? Evidence from Project STAR." *The Quarterly journal of economics* 126.4 (2011): 1593-1660.

Chuck M., C. Huan, A. Sherman and B. DeBot. (2015) "EITC and Child Tax Credit Promote Work, Reduce Poverty, and Support Children's Development, Research Finds". Center on Budget and Policy Priorities.

Cooper, Kerris, and Kitty Stewart. "Does money affect children's outcomes?. A systematic review" (2013). Joseph Rowntree Foundation. Scotland.

Cooper, Kerris, and Kitty Stewart. "Does money affect children's outcomes? An update." (2017). CASE Papers /203, Centre for Analysis of Social Exclusion, LSE.

Cornelissen, Thomas, et al. "Who benefits from universal child care? Estimating marginal returns to early child care attendance." *Journal of Political Economy* 126.6 (2018): 2356-2409.

Cunha, Flavio, and James J. Heckman. "Formulating, identifying and estimating the technology of cognitive and noncognitive skill formation." *Journal of human resources* 43.4 (2008): 738-782.

Cunha, Flavio, and James Heckman. "The technology of skill formation." *American economic review* 97.2 (2007): 31-47.

Currie, Janet. "How can we reduce child poverty and support parental employment?." *Academic pediatrics* 16.3 (2016): S13-S15.

Currie, Janet, and Douglas Almond. "Human capital development before age five." *Handbook of labor economics*. Vol. 4. Elsevier, 2011. 1315-1486.

Currie, Janet, and Mark Stabile. "Child mental health and human capital accumulation: the case of ADHD." *Journal of health economics* 25.6 (2006): 1094-1118.

Currie, Janet. "The take up of social benefits." (2004). NBER Working papers no 10488. Cambridge.

Dahl, Gordon B., and Lance Lochner. 2012. "The Impact of Family Income on Child Achievement: Evidence from the Earned Income Tax Credit." *American Economic Review*, 102 (5): 1927-56.

Danzer, Natalia, and Victor Lavy. "Parental Leave and Medium-Run Cognitive Child Outcomes: Quasi-Experimental Evidence from a Large Parental Leave Reform." *preliminary draft, cited with permission* (2012).

Dolado, Juan Jose, Etienne Lalé, and Hélène Turon. "Zero-hours contracts in a frictional labor market." *Available at SSRN 3988202* (2021).

Doyle, Orla, et al. "Investing in early human development: timing and economic efficiency." *Economics & Human Biology* 7.1 (2009): 1-6.

Drange, Nina, and Tarjei Havnes. "Child care before age two and the development of language and numeracy: Evidence from a lottery." IZA Discussion papers No 8904.

Dustmann, Christian, and Uta Schönberg. "Expansions in maternity leave coverage and children's long-term outcomes." *American Economic Journal: Applied Economics* 4.3 (2012): 190-224.

Farré, Lídia, and Libertad González. "Does paternity leave reduce fertility?." *Journal of Public Economics* 172 (2019): 52-66.

Farré, L., Felfe, C., González, L., & Schneider, P. (2022). *Changing gender norms across generations: Evidence from a paternity leave reform* (No. 1812).

Felfe, Christina, y Rafael Lalive. "Does Early Child Care Affect Children's Development?" *Journal of Public Economics* 159 (2018) : 33-53.

Fiszbein, Ariel, and Norbert R. Schady. *Conditional cash transfers: reducing present and future poverty*. World Bank Publications, 2009.

Fort, Margherita, Andrea Ichino, and Giulio Zanella. "Cognitive and noncognitive costs of day care at age 0–2 for children in advantaged families." *Journal of Political Economy* 128.1 (2020): 158-205.

Garces, Eliana, Duncan Thomas, and Janet Currie. 2002. "Longer-Term Effects of Head Start." *American Economic Review*, 92 (4): 999-1012.

Gindling, Tim H. "Does increasing the minimum wage reduce poverty in developing countries?." *IZA World of Labor* (2018).

Gormley, William T., and Ted Gayer. "Promoting school readiness in Oklahoma an evaluation of Tulsa's pre-k program." *Journal of Human resources* 40.3 (2005): 533-558.

Gupta, Nabanita Datta, and Marianne Simonsen. "Non-cognitive child outcomes and universal high quality child care." *Journal of Public Economics* 94.1-2 (2010): 30-43.

Havnes, Tarjei, and Magne Mogstad. 2011. "No Child Left Behind: Subsidized Child Care and Children's Long-Run Outcomes." *American Economic Journal: Economic Policy*, 3 (2): 97-129.

Havnes, Tarjei, y Magne Mogstad. «Is Universal Child Care Leveling the Playing Field?» *Journal of Public Economics*, vol. 127 (2015) : 100-14.

Heckman, James J. "Is job training oversold?." *Public Interest* 115 (1994): 91.

Heckman, James J. "Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children." *Science* 312.5782 (2006): 1900-1902.

Heckman, James J. (2015) "7th Water Cooler Conference Presentation". Sacramento. <https://heckmanequation.org/resource/2015-water-cooler-conference-presentation-slides/>

Hoynes, Hilary, Doug Miller, and David Simon. 2015. "Income, the Earned Income Tax Credit, and Infant Health." *American Economic Journal: Economic Policy*, 7 (1): 172-211.

Hoynes, Hilary, and Jesse Rothstein. "Universal basic income in the United States and advanced countries." *Annual Review of Economics* 11 (2019): 929-958.

Hoynes, Hilary, Diane Whitmore Schanzenbach, and Douglas Almond. "Long-run impacts of childhood access to the safety net." *American Economic Review* 106.4 (2016): 903-34.

Holzer, Harry J., et al. "The economic costs of childhood poverty in the United States." *Journal of Children and Poverty* 14.1 (2008): 41-61.

Hupkau, Claudia, and Jenifer Ruiz-Valenzuela. "Work and children in Spain: challenges and opportunities for equality between men and women." *SERIEs* (2021): 1-26.

Idescat: <https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=416>

Kearney, Melissa S., and Magne Mogstad. "Universal basic income (UBI) as a policy response to current challenges." *Report, Aspen Institute* (2019): 1-19.

Kottelenberg, Michael J., and Steven F. Lehrer. "Reinvestigating who benefits and who loses from universal childcare in Canada." *document de travail* (2014).

Lacuesta, Aitor, Mario Izquierdo, and Sergio Puente. *An analysis of the impact of the rise in the national minimum wage in 2017 on the probability of job loss*. No. 1902. Banco de España, 2019.

Lanau, Alba, and Mariona Lozano. "El peso de la precariedad laboral en la pobreza de los hogares con menores." *Perspectives Demogràfiques* 27 (2022): 1-4.

Lefebvre, Pierre, Phil Merrigan, and Matthieu Verstraete. "Childcare policy and cognitive outcomes of children: Results from a large scale quasi-experiment on universal childcare in Canada." (2008).

Liu, Qian, and Oskar Nordstrom Skans. "The duration of paid parental leave and children's scholastic performance." *The BE Journal of Economic Analysis & Policy* 10.1 (2010).

Meyer, B. and D. Rosenbaum. (2001). "Welfare, the earned income tax credit, and the labor supply of single mothers." *The Quarterly Journal of Economics*, Vol 116 (3): 1063-114.

Milligan, K. and Stabile, M. (2011) Do Child Tax Benefits Affect the Well-Being of Children? Evidence from Canadian Child Benefit Expansions. *American Economic Journal: Economic Policy*, 3(3), 175-205.

Murray, Charles. *In our hands: A plan to replace the welfare state*. Rowman & Littlefield, 2016.

National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. *A roadmap to reducing child poverty*. National Academies Press, 2019.

Olivetti, Claudia, and Barbara Petrongolo. "The economic consequences of family policies: lessons from a century of legislation in high-income countries." *Journal of Economic Perspectives* 31.1 (2017): 205-30.

Oreopoulos, Philip, Marianne Page, and Ann Huff Stevens. "The intergenerational effects of worker displacement." *Journal of Labor Economics* 26.3 (2008): 455-483.

Patnaik, Ankita. "Reserving time for daddy: The consequences of fathers' quotas." *Journal of Labor Economics* 37.4 (2019): 1009-1059.

Rasmussen, Astrid Würtz. "Increasing the length of parents' birth-related leave: The effect on children's long-term educational outcomes." *Labour Economics* 17.1 (2010): 91-100.

Rossin, Maya. "The effects of maternity leave on children's birth and infant health outcomes in the United States." *Journal of health Economics* 30.2 (2011): 221-239.

Schweinhart, Lawrence J. *The High/Scope Perry Preschool study through age 40: Summary, conclusions, and frequently asked questions*. High/Scope Educational Research Foundation, 2004.

Solon, Gary. "Intergenerational mobility in the labor market." *Handbook of labor economics*. Vol. 3. Elsevier, 1999. 1761-1800.

Thévenon, O., T. Manfredi, Y. Govind and I. Klauzner. 2018. Child poverty in the OECD: Trends, determinants and policies to tackle it. OECD No. 218.

U.S. Department of Health and Human Services (2010). Head start program fact sheet. <https://www.acf.hhs.gov/ohs/about/fy2010.html>

U.S. Department of Health and Human Services (2010b) *Head Start Impact Study. Final Report* (Washington , DC)

 Què funciona
contra la pobresa?
Àmbit Pobresa infantil

Projecte de recopilació, anàlisi i transferència d'evidència per a millorar
les polítiques públiques destinades a mitigar la pobresa infantil

Un projecte de:

ivàlua ✓
Institut Català d'Avaluació
de Polítiques Públiques

unicef
per a cada infància

 Generalitat
de Catalunya
Departament
d'**Economia**
i **Hisenda**

 Què
funciona?